

J. Lion
Na západní frontě klid
Svobodné Slovo (Prag, CSK)
08.12.1969

Original:
Signatur: R-A 2.1.025/001

Na západní frontě klid

Není snad nadsázkou, nazveme-li Remarqueův román Na západní frontě klid na nejčtenější válečný, nebo lépe řečeno protiválečný román světové literatury. Je zajímavé, že přesto zůstal autor s jeho životní i lidké osudy většině čtenářů neznámý. Proto jsem po písemném dotazu, zda by mě přijal na krátký rozhovor, čkal z napětím na odpověď. Přišla téměř obratem pošty ve formě pohlednice s benátským lvem – spisovatelova, vtipné narážka na moje jméno – a s pozváním, abych ho navštívil v jeho vile na švýcarském pobřeží jezera Maggiore v bezprostřední blízkosti italských hranic.

Z překrásného Locarna je tam dvacet minut autobusové jízdy. Pak řidič upozorňuje na mou žádost: Porto Ronco, signori je to malá obec a v ní malý, kouzelný domeček na samém okraji jezerního pobřeží. U zahradních vrátek naní navštívenka, ale každý vreničan ví, že tu bydlí Erich Maria Remarque, známý spisovatel, na něhož se každou chvíli zeptá nějaký cizinec. Otevírá mi stará služebná. Němka, která doprovází svého chlebodárcce už plných 40 let. »Ano, pán už vás čeká, jen pojd'te dál,« povídá a vede mě ne velkou terasu nad azurovou hladinou s výhledem na nedaleký malebný ostrůvek a na horské velikány v pozadí.

Ruku mi podává mladě vyhlížející, podle mého odhadu pětapadesátník se zajímavě našedivělými vlasy ve sportovním oblečení. Nemohu ani uvěřit tvrzení, že překročil nedávno jedenasedmdesátku a přestál právě svůj čtvrtý infarkt. Na prosbu o recept líká s úsměvem: »Celý život nesportovat, a jinak jsem žil jako ostatní.« Ukazuje mi s pýchou řadu exotických stromů y japoncka a jiných vzdálených končin, malý pomerančový kel s záhadnými plody obsypanou rostlinu.

Pak vstupujeme do velké pracovny se starým slohovým nábytkem a pianem. Usedáme u pravého anglického krbu, z něhož sálá teplo a jehož praskající a vonící polena připomínají útulné večery v zasněžených horských chatách. »A můžeme za čít,« říká pan Remarque.»Kde a odkud?«

Třeba od vašeho příchodu do těchto krásných míst.

»To už je dávno, pradávno, Nechtěl jsem žít s Hitlerem v jedné zemi, a tak jsem x-x x-x x-x jaho x-xpokládáním příchodem k moci, v roce 1931 opustil svou vlast. O dva roky později jsem byl zbaven německého občanství a v roce 1935 za mnou zase pro změnu přišli z Hitlerova příkazu, abych se vrátil. Byl jsem tehdy totiž jediný známý německý spisovatel, který nebyl žid a neměl ani židovskou manželku. A potřebovali mě z propagačních důvodů. Odmítl jsem samozřejmě nabídnuté vysoké postavení a koupil si raději tuto vilku na pobřeží jezera Maggiore, kde jsem se ovšem nesměl příliš pohybovat, protože jsem neměl platný pas. Čes-

koslovensko mi sice ústy svého tehdejšího ministra zahraničí dr. Beneše nabídlo občanství, ale byl jsem příliš zahloubán do práce a ze svého domečku jsem se nehnul. Později mi tutéž poctu nabídl otec obou zavražděných Kennedyů , který byl vyslancem USA a jelikož už jsem potřeboval cestovní doklad, stal jsem se skutečně americkým občanem.«

A tomu vděčíte i za svou manželku, kterou není – pokud vím – nikdo jiný než známá hollywoodská hezačka Pauletta Goddardová. Mimo chodem, nestýská se jí po filmu?

»Na první část otázky mohu odpovědět ano, na druhou ne. Mluvíme spolu anglicky, což není příliš šťastné, protože spisovatel nemá podle mého názoru mluvit mnoha cizími jazyky, aby se mu nepokazil jeho vlastní. Ale jsme spolu už asi 14 let, přesně to ani nevím a dosud je toto manželství v pořádku.«

Když už mluvíme o soukromých záležitostech: slyšel jsem, že je vaše původní jméno. Kramer a že jste si je pouze převrátil, pofrancouzštil a používáte je jako pseudonymu.

»Tento výmysl běhá o mně už léta po celém světě a nemohu se dopátrat jeho původu. Nikdy jsem se Kramer nejmenoval, ale náhodou mám služebnou toho jména, a když jí sem píší lidé »Frau Kramer«, zdá se to jen potvrzovat onen výmysl. A pokud jde o pofrancouzštění – nějenci moji předkové se skutečně psali s koncovkou -que. Vždyť z dob napoleonských válek žije po celé Evropě mnoho lidí s francouzskými jmény, o čemž mezi jtaými svědčí asi i jméno Leon. A já jsem se ke jménu svých předků vrátil na naléhání jednoho svého nakladateje, který si snad od toho sliboval větší prodejní úspěch! Hřích mládí!«

Když už jsme u mládí – jak to bylo vlastně s klidem na západní frontě? Byl to přece váš první román a okamžitě bestseller?

»Psal jsem už jako někdejší redaktor různé povídky s novely, ale o těch nemluvím rád, protože nebyly úspěšné. Já namám vlastně poměr k žádné dokončené knize. Pracuji na každé z pich tak intenzívně – přepracovávám je často pět- l osmkrát, ale některé kapitoly i pětadvacetkrát a někdy pouze pro úplně malé změny – že už potom nechci ani vidět. Jedinou knihu, kterou jsem psal téměř hned na čisto, byla NA ZAPADNI FRONTE KLID. Psal jsem i pouhé čtyři neděle!«

Kdy to byle s demu přisuzujete jetí tak mimořádný úspěch?

»Psal jsem ji deset let po skončení první světové války, kterou jsem prožil na frontě jako mladý, osmnáctiletý chlapec. Deset let trvalo, než jsem vstřebal všechny zážitky. Deset let, ve kterých se neustále mluvilo o válce. Pak jsem usedl a napsal knihu. A její úspěch? Snad hrál určitou roli tehdy neobvyklý naturalismus a vulgarita. Sám nevím. Snad proto, že vypráví o generaci, která byla zničena válkou, i když unikla granátům. Lidé nevěděli co se životem. Měli radost, že přežili, ale byli nespokojeni, že se svět nezměnil. V lidech hála nespokojenost. Místo aby začali žít, přemýšleli o smrti.«

Chtěl jste svou knihou poukázat na principy válek, varovat před jejich opakováním?

»Jistě. Ovšem nepovažují ji ya válednou, nýbrž za poválečnou knihu. Nechtěl jsem válku komentovat, sám děj mel vyjádřit, co jsem chtěl říci. Píši váschny své knihy v jevištní technice je to sled scén a dialogů bez zdlouhavých popisů. Snažím se psát hutně, spojovací texty většinou seškrtám. Píši hodně v první osobě, čímž se vyhýbám nutnosti komentovat jako autor.«

Je ts ovšem asi méně snazší technika.

»Však také – jak už jsem řekl – lehce. O tom svědčí kromě jiného i poměrně malý počet mých knih – celkem asi deset. Úkol spisovatele, jehož první dílo mělo úspěch, je mnohem těžší než práce spisovatele, na němž mohou kritici pozorovat a komentovat pokrok, vzestup-

ný vývoj. Ostatní spisovatelé mu také závidí příliš rychlou popularitu. Proto mezi mými přáteli sotva najdete literáta.«

Jakých nákladů dosáhli vaše knihy, do kolika byly přeloženy a na čem pracujete nyní?

»Na mnoho otázek málo odpovědí: »NA ZÁPADNÍ FRONTĚ KLID měla jen v němčině během několika měsíců přes milion výtisků a stále se ještě dotiskuje. V Americe je vydáváno ještě 40-50 000 výtisků ročně. Ostatní náklady neznám, do kterých jazyků byly přeloženy nevím – ale vím, že mezi nimi byla eskymáctina, řeč Zulukafrů, slepecké písmo a jiná exotika. Na čem právě pracuji vám neprozradím, protože na rozdíl od Goetha, který rozesílal svým přátelům rukopis k okomentování, jsem pověřivý. Říkám vždy, že předoseným vyzrazením bere autor své duši tajnou živnou půdu. Emil Ludwig, který býval u Lago di Maggiore mým sousedem, sbíral svůskothy v různých jazycích je x-x opět v pověřivosti – ne. A dodnes je nevlastníme.«

Měl jste okamžitě s každým x-x x-x x-x.

»Naopak. Na západní frontě klid mi nakladatelství Fischer odmítlo se slovy: to by nikdo nečetl! Teprve druhý nakladatel knihu přijal a vydal. Totéž bylo s BRANOU VÍTĚZSTVÍ. Opět jej první nakladatel, kterému jsem tuto knihu nabídl, odmítl. Tentokrát slovy: Lidé nechtějí číst stále stejnou tematiku. A do třetice se to opakovalo s knihou ČAS ŽIT – ČAS UMÍRAT. Přesto, že už jsem byl známý a moje knihy patřily k bestsellerům! Ale já je chápal: bylo by jen logické, kdyby lidé témata mých knih, která jsou tatáž – válka, emigrace, koncentrační tábory – odmítali.«

Proc se k nim tedy stále vracíte?

»Řekl jsem, že bych je chápal, ale přesto mám ze to, že je nutno tyto hrůzy lidem stále připomínat. Zejména dorůstající mládeži, která už všechno zná jen z vyprávění.«

I když jsem v mládí nepatřil k nadšeným čtenářům Karlo Mayo, přece jen jsem tohoto spisovatele obdivoval pro jeho schopnost vystihnout prostředí krajů, v nichž sám nikdy nebyl. Vám, který jste nikdy nebyl v koncentračním táboře, se dařilo něco podobného.

»O koncentracích existuje tolik literatury a o jejich hrůzách mi vyprávělo tolik očitých svědků, že bych nebyl spisovatelem, kdybych o tom neuměl napsat. Nesnažím se ovšem zachycovat prostředí táborů reportážně, nýbrž ukazuji boj člověka o uchování života i v nelidských podmínkách. O totéž mi jde v mých válečných knihách. Jestliže se zpracovává sebeotřepnější téma uměleckou a lidsky silnou formou, může zaujmout. Vezměte například mého koncentračníka. Ztratil jméno, zůstal jen číslem 509. Je to jeho záchrana, protože musel zapomenout. Vzpomínka je smrtelnější než smrt. Se svým životem už dávno skoncoval, když nadchází okamžik, kdy si mají pro něho přijít a zabít ho. Čeká, čeká, a když dlouho nikdo nejde, vzplane v něm náhle jiskřička naděje. A tehdy se vzbouří proti svému číslu a poprvé se ptá: jak to 509, vždyť já jsem ... a vzpomene si opět na svoje jméno. To přece není stokrát opakovaný záběr z koncentračního tábora! Snažím se nenudit čtenáře popisem prostředí, ale za interesovat ho neustálým tokem děje. Hlavní postavo musí být stále na jevišti, jelikož sama vypráví.«

Ještě poslední stázka ktaři jsou valť najob x-x spisovatelé?

»Dostojevský, Tolstoj, Dumas – to jsou pro mě velíkáni z největších, protože dovedou vyprávět. Does najdete málo takových vypravěčů. Ale největší z největších v tomto oboru je pro mě Homér. Mám rád Karla Čapka, Švejků znám místy nazpaměť. Soudobé české literáty behužel neznám, nemám tolik česu ke čtení s redějt se vracím ke starým, osvědčeným knihám.«

Děkuji ze rozhovor.

»Byl první snad po dosti letech. Mám dojem, že už jsem všechno dávno řekl a porad se opakuji. Ale snad jsme se přece jen dotkli témat, jež čx-x něco řeknou. Pak byl opodstatněný.«

Rozmlouval J. Lion